

Регіональна політика і територіальний розвиток

УДК 330.341
JEL O18, O31, R11, R58

С. А. Давимука, Л. І. Федулова

Теоретико-методологічний дискурс сучасного регіонального інноваційного розвитку

Визначено сутність сучасних теоретико-методологічних засад регіонального інноваційного розвитку. Розкрито особливості нового етапу реалізації концепцій сталого розвитку, регіональних інноваційних екосистем, «потрійної спіралі» та їх вплив на формування регіональних інноваційних ініціатив. Серед найбільш значимих сучасних розробок із зазначених питань особливо помітними є загальнометодологічні аспекти креативної економіки, механізми взаємодії креативної економіки і навколишнього середовища, зайнятність і динаміка просторового розміщення креативних індустрій, залежність якості життя від креативних професій; реалізація концепції інклюзивного розвитку. Обґрунтовано положення, що сьогодні реформування інноваційних процесів в Україні на рівні регіонів в умовах посилення процесів інтеграції має започатковуватися на позитивному досвіді розвинених європейських країн та імплементації європейських стандартів децентралізації з врахуванням власних національних особливостей («розумних спеціалізацій»), що дозволить уникнути багатьох помилок, скоротити матеріальні витрати й час, а також оптимізувати власний алгоритм впровадження реформи.

Ключові слова: методологія, наукові концепції, регіональна політика, інноваційна екосистема регіону, інноваційні процеси.

Постановка проблеми. Стрімкий сучасний розвиток соціально-економічних процесів, обумовлений потужним наступом четвертої промислової революції («Індустрії 4.0») та нестабільною геополітичною ситуацією, спричиняє низку викликів, на які покликані відповісти регіональні політичні ініціативи щодо стимулювання інноваційної активності. Зазначене посилює увагу наукової спільноти до розробки методології регіонального розвитку, враховуючи можливості регіону швидко й адекватно реагувати на виклики зовнішнього середовища, а також гнучко змінювати параметри економіки у напрямі підтримки інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Результати останніх досліджень у сфері формування методології регіонального розвитку спрямовані на обґрунтування положення, що основою конкурентоспроможності регіону є його інноваційна система, що інтегрує науково-технологічний, інвестиційний і людський потенціали на засадах мережевої організації інноваційної діяльності [1-3]. Більшість дослідників переконані в тому, що глобалізація й регіоналізм – поняття взаємозалежні, а їхній взаємозв'язок приводить до ослаблення ролі держави й посилення процесу децентралізації [4]. Таким чином, процес формування теоретико-методологічних засад сучасної економічної політики, спрямованої на інноваційний розвиток є неперервним і вимагає додаткових досліджень особливостей регіонального аспекту.

Метою статті є визначення й розкриття особливостей наукових підходів до формування сучасних теоретико-методологічних засад регіонального інноваційного розвитку та обґрунтування їх впливу на формування регіональної інноваційної політики.

Основні результати дослідження. Дослідження напрямів удосконалення механізмів управління сталим розвитком на мезорівні в період глобальної нестабільності, безперечно, залишаються основною проблемою для економічної

© С. А. Давимука, Л. І. Федулова, 2018.

науки і управлінської практики. Нагадаємо, що поняття сталого розвитку вперше увійшло в міжнародний обіг у 1987 р. після оприлюднення і схвалення Генеральною асамблеєю ООН доповіді Комісії з навколишнього середовища й розвитку, очолюваної прем'єр-міністром Норвегії Г. Х. Брутланд. Концепція сталого розвитку (sustainable development) є визнаним світовою спільнотою стратегічним вектором розвитку на ХХІ ст., але водночас при її реалізації варто брати до уваги особливості національного та територіального розвитку. Новітнім етапом утвердження зазначеної концепції стало прийняття 25 вересня 2015 р. в Нью-Йорку 193 державами-членами ООН нового Порядку денного у сфері сталого розвитку на період після 2015 р. – глобальної програми ліквідації бідності до 2030 року й забезпечення сталого майбутнього. Нові цілі розроблені на зміну Цілям розвитку тисячоріччя, що діяли протягом останніх п'ятнадцяти років. Новітні 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР) стосуються найбільш важливих економічних, соціальних, екологічних і управлінських проблем нашого часу [5]. Тому актуалізуються питання щодо розробки моделей сталого розвитку регіону на інноваційній основі, найважливішими складовими якої є структурні перетворення в регіоні, що дозволять значно підвищити параметри якості життя населення.

У першому десятиріччі ХХІ ст. світова наукова думка та практика спрямували свої зусилля на формування нових концепцій. Передусім мова йде про концепції становлення інформаційного суспільства і розвитку економіки знань які, попри різне тлумачення, мають тісний взаємозв'язок. У цьому контексті, модель дифузії інновацій стала набагато складнішою й, відповідно, менш передбачуваною. Зокрема, виникло багато центрів у вигляді глобальних інноваційних вузлів (хабів), компанії мають мережеву структуру, яка не обов'язково включає науково-дослідну діяльність, що здійснюється у великих міських центрах, а в багатьох випадках поєднує її та виробництво (послуги) в невеликих містах. Тобто спостерігається географічна локалізація, що становить суттєву перевагу при розвитку національної інноваційної системи. Так, за даними напрацювань представників «нового регіоналізму», з початку ХХІ ст. дискурс у дослідженнях регіональних потоків знань відбувається навколо двох ключових понять: «регіональної інноваційної системи (РІС-підхід)» як основної теми для аналізу й розуміння регіональної інноваційної моделі [6], а також ролі і значення знань як основного драйвера регіонального розвитку [7-8].

З цих позицій заслуговує на увагу прояв нової хвилі зацікавленості вчених і політиків феноменом «глокалізації» (glocalization, термін, що синтезує поняття «глобалізація» і «локалізація») [9] в частині конвергенції інноваційних систем, мереж і секторів. Рушійними силами цього тренду є усе більш складні, нелінійні динамічні процеси створення, поширення і використання знань, які у результаті ставлять перед науковцями та практиками завдання переглянути способи і засоби виробництва, використання і відновлення знань, їх зберігання і доступу до них. Зокрема, сьогодні транснаціональні корпорації стверджують глокалізацію як стратегію, що передбачає створення нових виробництв у регіонах, або тактику підлаштування під потреби покупців і смаки споживачів конкретних територій.

Результати застосування положень теорій нового регіоналізму на практиці показують, що успіх державної економічної політики у напрямі децентралізації багато в чому залежить від того, наскільки нові знання формуються залежно від характеру завдань при реалізації програм соціально-економічного розвитку регіону і наскільки тісно взаємодіють місцеві актори (усі учасники інноваційних процесів), особливо в межах формування інноваційних екосистем для обміну

знаннями, вибору правильної траєкторії реалізації інтелектуального капіталу. Тобто останніми роками РІС-підхід модернізується в концепцію інноваційної екосистеми (ІЕС) й сьогодні перебуває в стадії ідентифікації [10-11] та все ширше входить в офіційні документи країн і міжнародних організацій. Аналіз еволюції становлення і розвитку теорії інноваційних екосистем показує, що ця теоретична концепція виникла в межах сучасної економічної науки як продовження застосування дослідниками принципів загальної теорії систем в економічних процесах, а також визнання ученими-економістами інновацій і технологічного розвитку основними ендогенними чинниками економічного розвитку вже в умовах мережевої економіки.

Здебільшого під інноваційними екосистемами розуміють сукупність організаційних, структурних і функціональних компонентів (інституцій) та їх взаємовідносин, задіяних у процесі створення та застосування наукових знань і технологій, що визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови інноваційного процесу та забезпечують розвиток інноваційної діяльності як на рівні підприємства, так і на рівні регіону за принципами самоорганізації.

Концепція інноваційних екосистем спирається на низку таких підходів в економічній теорії: (1) нова теорія зростання, яка дозволяє зробити висновок, що інвестиції в НДДКР (R&D) або людський капітал є необхідною, але недостатньою умовою технологічного розвитку й швидкого економічного розвитку. Обов'язковим вбачається також ефективний обмін знаннями й технологіями між академічними інститутами й підприємствами; (2) еволюційна теорія, що вивчає закономірності й історичну спадкоємність у технологічній та інноваційній динаміці; (3) неоінституційна теорія, що аналізує питання, пов'язані з розвитком і координацією інститутів, взаємозв'язками між ринковими й неринковими інститутами, інституціональною динамікою. До особливостей інноваційної екосистеми, що здатна самоорганізуватися й саморозвиватися належить таке: (1) децентралізація й баланс інтересів (управління екосистемою розподілено між державною владою, основними партнерами, венчурними інвесторами, інноваторами); (2) пріоритетизація й ідентифікація (основні напрями досліджень визначаються усередині екосистеми в результаті взаємодії керуючих сторін, при цьому 80% ресурсів зосереджено на пріоритетних дослідницьких галузях з високим потенціалом комерціалізації); (3) взаємодіяльність (учасники активно взаємодіють для обміну ідеями й ресурсами як усередині екосистеми, так і зовні); (4) адаптивність: діяльність спрямована на розвиток галузей, привабливих для комерціалізації на цей час.

Загалом аналіз підходів до виокремлення компонентів, що утворюють структуру інноваційної екосистеми регіону, дозволяє зробити висновок про те, що найбільш поширеним принципом структурування інноваційної системи в загальному дискурсі як учених, так і практиків є функціональне призначення її елементів, згідно з яким визначається їх роль у забезпеченні інноваційного процесу в межах регіональної господарюючої системи. При цьому всі структурні елементи мають рівне значення в процесі формування і розвитку регіональної інноваційної екосистеми, що дозволяє констатувати їх певну уніфікованість [12], а це, своєю чергою, вимагає на практиці враховувати специфічні можливості (ресурси, традиції, компетенції) й будувати відповідні інноваційні бізнес-моделі.

В умовах посилення невизначеності та високого ступеня ризикованості економічних процесів у зарубіжній науковій думці все більше актуалізується дискурс щодо формування теоретико-методологічних аспектів креативної економіки щодо інших теорій, які описують сучасні тренди суспільства та здійснюють соціально-економічний аналіз програм розвитку креативних індустрій.

Так, серед найбільш значимих сучасних розробок із зазначених питань особливо помітними є загальнометодологічні аспекти креативної економіки, узагальнена оцінка здійснюваних досліджень і виявлення тенденцій розвитку креативних індустрій, механізми взаємодії креативної економіки і навколишнього середовища, зайнятість і динаміка просторового розміщення креативних індустрій, залежність якості життя від креативних професій; механізми фінансування креативного сектору економіки та інші. Отже, концепція креативної економіки, що формується на їх основі, набуває особливої актуальності в контексті міждисциплінарних досліджень проблем сталого розвитку, нових соціально-економічних відносин, що розгортаються в ньому, і починає задавати вектор іншим науковим дослідженням [13-15].

З урахуванням того, що саме поняття «креативна економіка» з'явилося не так давно (за усіма відомими дослідженнями, вважається, що термін «креативна економіка» було вперше озвучено журналом BusinessWeek в серпні 2000 р.), ця концепція стрімко розвивається, а сама теорія креативної економіки має кілька напрямів, зокрема в межах одного з них розглядається дивергентна, творча діяльність суб'єктів, що лежить в основі соціально-економічних трансформацій (К. Нордстрем, Й. Ріддерстрале, А. Рен, Р. Флоріда, П. Ромер); у центрі вивчення іншого напрямку є низка секторів економіки – креативні індустрії, що виробляють культурні блага з високою доданою вартістю (Ч. Лендрі, К. Оаклі, Дж. О'Коннор, Т. Флемінг, Дж. Хокінс). Проте об'єднуючим елементом у цих підходах є визнання регіонального (місцевого) розвитку основним об'єктом здійснення відповідних трансформацій на основі інноваційно-креативного фактору.

Сьогодні визнаним і доведеним фактом є те, що основна мета інновацій – економічне зростання й посилення суспільно-економічного розвитку. Однак, як показує практика, за певних умов інновації можуть також обумовлювати соціальну нерівність та ізоляцію. У цьому контексті при аналізі процесів соціально-економічного розвитку варто виокремити важливу роль впровадження інновацій, спрямованих на забезпечення рівних можливостей і доступності результатів технологічного прогресу, причому не тільки в межах різних соціальних прошарків населення, але також і в різних географічних регіонах. Саме тому все більш актуальним у підходах щодо вибору моделей економічного розвитку та в політичних настановах міжнародних організацій і окремих країн постає питання про «інклюзивні» інновації та інноваційні продукти, спрямовані на поліпшення добробуту малозабезпечених і маргінальних груп населення, зокрема з позицій їхнього доступу до основних державних послуг (освіти, інфраструктури, охорони здоров'я) [16-17]. Інклюзивний розвиток сьогодні пропонується як деяка панацея розв'язання складних соціально-економічних завдань, що стоять перед урядами не лише бідних країн, але й тих, що вважаються економічно розвинутими. Однак, попри зазначений статус, результати дії інклюзивних інститутів мають серйозні практичні наслідки.

Слід зазначити безпосередній зв'язок між креативною та інклюзивною економікою, який особливо проявляється в ще одній популярній нині концепції – «розумна спеціалізація», яка ефективно використовується, зокрема, в основі політики об'єднання Європейського Союзу (ЄС) та є наслідком акцентування його уваги на регіональному розвитку. Сьогодні держави-члени ЄС і багато інших країн проводять політику стимулювання інноваційної діяльності на місцевому рівні для сприяння зростанню регіональної та національної економіки. «Розумна спеціалізація» корисна для розвитку будь-яких регіонів (міст) – як для таких, що «відстають», так і передових. «Сьогодні у найбільш конкурентоспроможних

містах світу науковці, підприємці і політики формують регіональні партнерства і створюють фірми, а столиці налагоджують глобальні зв'язки» [18]. У менш розвинених містах (або міських районах) локальні стратегії розвитку можна використовувати, наприклад, для трансформації монопрофільних міст у більш диверсифіковані поліцентричні території [19].

Отже, під «розумною спеціалізацією» у загальному визначенні розуміють національну або регіональну стратегію інноваційної діяльності, яка встановлює пріоритети, спрямовані на отримання конкурентних переваг шляхом розвитку та реалізації власного наукового та інноваційного потенціалу відповідно до потреб бізнесу, щоб повною мірою використовувати можливості і тенденції ринку, не допускаючи при цьому дублювання і фрагментації зусиль. Слід зазначити, що така стратегія може реалізовуватись у формі національної або регіональної інноваційної політики або входити до її структури [20]. Різні регіони стикаються з різними проблемами і володіють унікальними можливостями, які й має враховувати на практиці стратегія «розумної спеціалізації» [21]. Таким чином, бути «розумною» не означає копіювати ідеї інших регіонів, особливо якщо той регіон, що розробляє стратегію спеціалізації, істотно відрізняється від того, у якому запозичена стратегія була підготовлена від початку. Сутність ідеї в тому, щоб регіональна стратегія сформувалася на основі переваг і потенціалу конкретного регіону. Саме в цьому напрямі Європейська комісія активно пропагує «Дослідницькі та інноваційні стратегії розумної спеціалізації» (RIS3) з горизонтом в кілька років. Учені і практики загалом визнають важливість розробки таких стратегій за участю місцевих і регіональних органів влади, бізнесу, соціальних партнерів та інших організацій.

У контексті Стратегії «Європа-2020» «розумна спеціалізація» є одним з основних елементів локально-орієнтованої інноваційної політики; її пропонується визначити через такі принципи [22]: 1) гранулярність (неоднорідність структури) – політика «розумної спеціалізації» має бути спрямована на види діяльності, а не на сектори або фірми. Наприклад, цілеспрямована підтримка розвитку нового виду діяльності дозволяє виконавчій владі вирішувати одночасно два завдання: підвищувати ефективність галузі і створити потенціал (включаючи базу знань) для диверсифікації в новій сфері; 2) підприємницька винахідливість – політикам слід шукати інноваційні ідеї та можливості, які дозволять реалізувати регіональні або національні плани розвитку. При цьому вони мають уміти відрізнити звичайні (прості) інновації від відкриттів, що володіють потенціалом створення нових напрямів спеціалізації й можуть бути в основі стратегії «розумної спеціалізації»; 3) спеціалізована диверсифікація – принцип полягає в тому, що сьогоденні пріоритети не залишаються такими назавжди. Яка б не була їхня результативність, вони вже не будуть пріоритетними напрямками стратегії «розумної спеціалізації» у майбутньому; 4) експериментування – жоден напрям діяльності не гарантує успіху; щобільше, деякі починання неминуче приречені на провал. (Дослідження показують, що теоретична конструкція «розумної спеціалізації» започатковується на теорії експериментального навчання і розвиває ідею самореалізації, запропоновану Р. Хаусманном і Д. Родріком [23]. На думку цих авторів, інноваційна політика має передбачати можливості експериментування, щоб на практиці визначити, що буде, а що не буде працювати в даному конкретному контексті); 5) інклюзивність – «розумна спеціалізація» має бути інклюзивною, тобто залучати до її реалізації якнайбільше населення відповідного регіону (місцевості). З позицій проектного підходу інклюзивність в цьому випадку означає, що у кожного сектору має бути шанс на включення

(залучення) в стратегію, особливо у тому випадку, якщо буде запропонований привабливий проект.

Останніми роками зазнає змін і так звана модель «потрійної спіралі», що вважається формалізованою концепцією й покладена в основу інтерактивних інноваційних систем [24]. Зокрема, ця концепція використовується як операційна стратегія регіонального розвитку і стимулювання економіки знань [25] й стверджує, що знання і технології передаються в економіку, що в підсумку і є головною рушійною силою інноваційної діяльності. Слабкість такого підходу полягає в тому, що він недостатньо враховує роль суспільства, яке є кінцевим користувачем інновацій і тому істотно впливає на створення знань і технологій – через попит і реалізацію призначеної для користувача функції. Відповідно, виникає чотирьохланцюгова модель, яка розширяє парадигму «потрійної спіралі» шляхом додавання функції суспільства, що допомагає зрозуміти механізм поширення знань і технологій для дифузії і впровадження інновацій.

Таким чином, чотирьохланцюгова спіраль візуалізує колективну взаємодію і обмін знаннями у країні в межах таких чотирьох підсистем: системи освіти, включаючи академічні установи, університети системи вищої освіти і школи (людський капітал); економічної системи, що охоплює сектори економіки, фірми, сектор послуг і банки (економічний капітал); політичної системи, яка визначає напрям руху держави в майбутньому, закони і тому подібне (політичний і правовий капітал); громадянського суспільства (в його основі – ЗМІ і культура, які сукупно утворюють дві форми капіталу: соціальний (визначені культурою, традиційні цінності і т. і.) та інформаційний (телебачення, інтернет, газети і т. і.) [26]. Звичайно, ядром моделі чотирьохланцюгової спіралі є користувачі інновацій (громадяни), які в сучасних умовах жорсткої конкуренції все більше визначають характер інноваційного процесу і все більше стають його рушійною силою. Таким чином, погоджуємось з твердженням, що застосування моделі чотирьохланцюгової спіралі надасть можливість регіональним органам влади запустити локально орієнтований підприємницький процес досліджень, активного експериментування і винахідництва, що і є основою стратегії розумної спеціалізації. Тобто зазначений підхід до прямого залучення користувачів в інноваційну діяльність є необхідним організаційним компонентом відкритої, орієнтованої на користувача інноваційної політики, оскільки дозволяє глибше зрозуміти засадничі потреби споживачів [27].

Важливою складовою результативності інноваційного розвитку є формування відповідної інфраструктури, яка в умовах мережевої економіки все більше набуває «м'якої» форми, що впливає на швидкість здійснення інноваційних перетворень в економічних системах різного рівня, їхню ефективність і можливість реалізації інноваційних проектів. Це, наприклад, створювані мережеві співтовариства, краудсорсинг, розвиток різних партнерств, які надають нові функції традиційним видам інфраструктури знань та інновацій (університети, лабораторії, компанії і фірми). Слід також зазначити, що перехід до фінансування «м'якої інфраструктури» – новий порядок денний інвестиційної політики на міжнародному рівні. У центрі уваги – співвідношення інвестицій у «видимі» цілі (у т. ч. капітальні вкладення) та інвестицій, «заснованих на знаннях» (knowledge based capital) або «м'яких» інвестицій, що включають три типи інвестицій: комп'ютеризована інформація (ПЗ й бази даних), інтелектуальна власність (патенти, авторське право, дизайн, торгові знаки), економічні компетенції (у т. ч. бренд, спеціалізований людський капітал, мережі людей та інститутів, організаційні ноу-хау).

Отже, у контексті зазначеного, введене в свій час У. Нісканеном [28] поняття «м'яка інфраструктура» означає збільшення економічних прав людини (зміцнення прав власності, відповідальність при виконанні контрактів, толерантність, гарантії прав меншості й т. і.) та обмеження сфер діяльності держави. Уже протягом останнього десятиліття згадана нами вище креативна економіка, як констатує група експертів Світового економічного форуму в Давосі, розглядається як нова модель економічного зростання, що передбачає відносно невеликі первісні інвестиції в «м'яку інфраструктуру». При цьому створення інноваційної інфраструктури залежить від рівня технологічного й економічного розвитку національної економіки.

У країнах, що мають розвинену виробничу інфраструктуру, спостерігається процес софтизації (soft infrastructure на відміну від hard infrastructure), який характеризується підвищенням ролі нематеріальних факторів виробництва, інформатизацією суспільства. На думку експертів, софтизація переплітається із сервізацією – випереджальним розвитком сфери послуг. Слід зазначити, що для України це одне зі стратегічних завдань у контексті вибору курсу на цифровізацію галузей і секторів економіки, у тому числі й на регіональному рівні (зокрема, реалізація концепції «розумного міста»). Таким чином, формуються реальні можливості створення мережі консалтингових, інжинірингових, сервісних, інформаційних послуг, що сприяють підтримці інноваційних процесів. Soft infrastructure – це насамперед інфраструктура знання або інтелектуальний капітал, включаючи інституції, ідеї, культурні норми, концепти й рішення. Це характерне явище постіндустріального суспільства, що визначає збільшення ролі й місця нематеріальних факторів і послуг у розвитку регіональної інноваційної системи.

Узагальнення особливостей сучасного дискурсу щодо новітнього етапу еволюції теоретико-методологічних засад регіонального інноваційного розвитку, дозволили візуалізувати їх у табл. 1.

Дослідження показують, що загальним трендом для усіх зазначених вище концепцій є системний підхід, спрямований на скорочення розриву в рівні знань і на формування нових мереж поширення знань (на базі різноманітних економічних і соціальних платформ), що поєднують різні і нерідко віддалені один від одного регіони [29]. Важлива роль у цих процесах належить регіональному потенціалу реалізації інноваційної політики, що визначається можливостями місцевих інклюзивних інститутів, здатністю регіонів своєчасно впроваджувати нові технології, ефективно використовувати наукові зв'язки і залучати бюджетне фінансування для допомоги новим високотехнологічним компаніям (стартапам). Зокрема, прикладами регіонального системного підходу, координації технологічних і промислових потенціалів є політика «зелених інновацій» і кластерна політика.

Підсумовуючи, слід зазначити, що в науковому доробку вчених існує багато різноманітних теорій, що мають відношення до регіональної економіки. У статті ми зупинилися на характеристиці особливостей тих з них, що є актуальними на цей час і мають безпосередній стосунок до методології розбудови регіональних інноваційних систем і формування і реалізації регіональної інноваційної політики, адекватної глобальним викликам, обумовленим передусім стрімким наступом четвертої промислової революції (4.0 – індустрії), яка за усіма прогнозами, уже у 2030 р. суттєво змінить світ.

Проаналізовані концепції мають достатній період адаптації до практики регіонального розвитку країн-членів ЄС й дозволяють використовувати найбільш принципові їх положення при розробці регіональної інноваційної

Таблиця 1

Деякі сучасні концепції регіонального інноваційного розвитку

№	Назва концепцій	Сутність	Автори
1	Концепція «sustainable development» (сталий розвиток)	Застосовується для характеристики типу економічного розвитку, що забезпечує екологічну безпеку, відтворюваність обмежених ресурсів і якість економічного зростання. Сталий розвиток вважається безперервним процесом інтеграції, рівноваги й управління компромісами. Четвертий компонент – управління – був доданий Комісією ООН з питань сталого розвитку пізніше як центральне ядро.	Брутланд Г. Х. Наше общее будущее. Доклад Комиссии ООН по окружающей среде и развитию. 1987. М.: Прогресс, 1988. С. 50.
2	Концепція регіональних інноваційних підсистем	Регіональні інноваційні підсистеми – це підсистеми взаємодіючих суб'єктів (насамперед підприємств й освітніх установ), яка функціонує в умовах певної інфраструктури конкретного регіону й у конкретному інституціональному, економічному й правовому контексті.	Ф. Кук
3	Концепція інноваційних екосистем	Інноваційна екосистема – це територіальні співтовариства, спрямовані на колективні дії у сфері створення потоків знань, підтримки інноваційно-технологічного розвитку й комерціалізації результатів інноваційної діяльності. Регіональний підхід у цій концепції спрямований на посилення ролі регіональної (місцевої) інноваційної політики з наголосом на технологічний фактор розвитку.	М. Рассел
4	Концепція «потрійної спіралі»	Триада мережевих комунікацій, відома як модель потрійної спіралі Іцковіца-Лейдесдорфа, забезпечує ефект колективного створення інновацій на неперервній основі. Модель включає три основних елементи: (1) у суспільстві, започаткованому на науковому знанні, характерне посилення ролі університетів у взаємодії з промисловістю й урядом; (2) три інститути (університет, бізнес, влада) прагнуть до співробітництва, при цьому інноваційна складова походить з цієї взаємодії, а не з ініціативи держави; (3) на додаток до традиційних функцій, кожний з трьох інститутів частково бере на себе роль іншого.	Г. Іцковіц, Л. Лейдесдорф
5	Концепція креативної економіки	Креативна економіка – це новий формат економіки знань, який є результатом її еволюційного розвитку, у результаті чого у складі виробленої продукції (послуги) зростає частка доданої вартості за рахунок креативної складової й забезпечується більш пропорційне економічне зростання як на рівні економік різних країн, так і регіонів. Розглядається дивергентна, творча діяльність суб'єктів, що лежить в основі соціально-економічних трансформацій.	Дж. Хокінс, Ч. Лендрі, К. Нордстрем, Й. Ріддерстрале, А. Рен, Р. Флоріда, К. Оаклі, Дж. О'Коннор, Т. Флемінг
5	Концепція креативного міста	Ця концепція є складовою креативної економіки. Креативне місто формують: інноваційні високотехнологічні підприємства; сфери, у яких створюються культурні товари й послуги; мережі для обміну інформацією й знаннями (між підприємствами, публічним сектором і приватними особами); кластери (у тому числі й креативні); зв'язки між бізнесом та інститутами, необхідні для створення й застосування знань (між університетами й підприємницьким середовищем); розмаїтість можливостей для відпочинку, розваги й саморозвитку; ефективна транспортна інфраструктура; механізми соціальної підтримки (заохочення участі в соціальному житті, залучення до активної участі у справах міста).	Ч. Лендрі
6	Концепція інклюзивного розвитку	Inclusive – залучення до процесу усіх, без відмінностей і обмежень; це новітнє трактуванням сучасного розвитку, сутність якого полягає в необхідності посилення залучення до вирішення проблем розвитку всіх верств населення, у тому числі й до розвитку усіх територій.	Д. Асмоглоу, Д. Робінсон, Е. С. Райнерт, С. Голандер, Р. Болінг, Дж. Подест, З. М. Бедос, Е. Дуфло

Складено авторами.

політики та при виборі варіантів регіональних стратегій в Україні. В основі політики об'єднання як регіонального, так і міського рівня, лежить системний підхід до стимулювання створення і розповсюдження інновацій; це план просторового розвитку, спрямований на інтеграцію мереж і торгівлі для прискорення темпів економічного зростання. Ініціативи, розроблені на основі концепцій управління у сфері науки, технологій і інновацій (НТІ), націлені на стимулювання попиту і розвиток ланцюжків постачань для розширення потенціалу територій до впровадження нових технологій. Це політика економічного зростання в умовах децентралізації і розширення та поглиблення доступу регіонів до глобальних інновацій.

Сьогодні реформування інноваційних процесів в Україні має започатковуватися на позитивному досвіді розвинених європейських країн та імплементації європейських стандартів з врахуванням власних національних особливостей (розумних спеціалізацій), особливо на рівні регіонів, що дозволить уникнути багатьох помилок, скоротити матеріальні витрати й час, а також оптимізувати власний алгоритм впровадження реформ. Для органів регіональної влади в Україні важливим вбачається розробка і тестування аналітичних інструментів, що слугують першим кроком до підвищення ефективності інноваційної політики, оскільки поєднання теорії і експертних знань з емпіричною реальністю часто виявляється складним завданням регіональної економіки. Зокрема, на основі виявлених показників (індексів) регіональна влада матиме можливість оцінювати вірогідність успіху діяльності кластерів і ефективності виділення їм фінансування.

Важливим аспектом розбудови сучасних інноваційних бізнес-моделей на рівні економіки регіонів в умовах посилення глобальних викликів має бути формування додаткових і оптимізація наявних інструментів розвитку професійних компетенцій в учасників ринку на самих ранніх етапах комерціалізації й трансферу технологій (на перших кроках від науки до бізнесу); створення нових і розвиток наявних комунікативних майданчиків для організації спілкування вчених і винахідників з представниками бізнесу; активізація процесів трансферу компетенцій як у вертикальній площині, так і в горизонтальній, зокрема від технологічних компаній окремих галузей до компаній інших галузей. Роль цього інструменту все більше зростає в умовах реалізації політики цифровізації як окремих секторів економіки, так і національного господарства.

Для цього необхідні інвестиції в генерування знань і управління ними, заходи щодо підвищення попиту на інновації (стимулювання підтримки ринку інноваційних продуктів і послуг), державна підтримка для зміцнення зв'язків між оперативними ланками інноваційного процесу й створенням «м'якої інфраструктури» регіональної інноваційної екосистеми (мова йде про елементи, на основі яких вибудовуються відносини співробітництва), а також створення інших стимулів, що спонукають компанії до співробітництва в межах інноваційних зусиль та економічної інтеграції.

Висновки. Таким чином, у сучасному дискурсі щодо положень сучасних теорій модернізації та розвитку регіональної господарської діяльності (теорії дифузії інновацій, теорії регіонального життєвого циклу товару і деяких технологічних теорій) та особливостей переходу від ринкової, зокрема зовнішньоторговельної, моделі регіонального розвитку до управлінської моделі регіонального розвитку на основі інновацій простежується напрям створення засад нової парадигми регіону. Зокрема, визнається той факт, що шлях до ефективної моделі управління лежить через кардинальне переусвідомлення ролі регіонів і залучення їх потенціалу в процеси реалізації реформ. У мінливих українських

реаліях успішна робота сьогодні залежить не лише від жорсткої організаційної структури й адміністративного менеджменту, а насамперед від наявності стратегічного бачення у регіональній еліті, гнучкості у сприйнятті процесів і явищ і пошуку шляхів вирішення складних завдань, відкритості до змін на основі застосування сучасних теоретико-методологічних підходів.

Список використаних джерел

1. Cooke P. Regional innovation systems, clean technology and Jacobian cluster-platform policies // *Regional Science Policy and Practice*. 2008. Vol. 1. No. 1. Pp. 23-45.
2. Chaminade C., Vang J. Globalisation of knowledge production and regional innovation policy: supporting specialized hubs in the Bangalore software industry // *Research Policy*. 2008. Vol. 37. Pp. 1684-1696.
3. Asheim B.T., Coenen L. Knowledge bases and regional innovation systems: comparing Nordic clusters // *Research Policy*. 2005. Vol. 34. Pp. 1173-1190.
4. Федірко О. А. *Теорія і практика локалізації інноваційної бізнес-діяльності в ЄС*: монографія. Київ: КНЕУ, 2017. 528 с.
5. Draft resolution referred to the United Nations summit for the adoption of the post-2015 development agenda by the General Assembly at its sixty-ninth session «Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development». 2015. Retrieved from <https://documents-dds.ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/285/73/PDF/N1528573.pdf?OpenElement>
6. OECD Reviews of Regional Innovation: Regions and Innovation Policy. *Publications on Regional Development*. 2011. 315 p.
7. Schiuma G., Lerro A., Carlucci, D. The knoware tree and the regional intellectual capital index: an assessment within Italy // *Journal of Intellectual Capital*. 2007. Vol. 9. No. 2. Pp.283-300.
8. Asheim B.T., Coenen L. Knowledge bases and regional innovation systems: comparing Nordic clusters // *Research Policy*. 2005. Vol. 34. Pp. 1173-1190.
9. Robertson R. Glocalization: Time-Space and Homogeneity - Heterogeneity // *Global Modernities* / [ed. by M. Featherstone, S. Lash, R. Robertson]. L.: Sage, 1995. Pp. 25-44.
10. Bramwell A. et al. *Growing Innovation Ecosystems: University-Industry Knowledge Transfer and Regional Economic Development in Canada*. Final Report. University of Toronto, 2012.
11. Смородинская Н. Сетевые инновационные экосистемы и их роль в динамизации экономического роста // *Инновации*. 2014. №7 (189). С. 27-33.
12. Давимука С. А., Федулова Л. І. *Регіональні інноваційні екосистеми: напрями розбудови в умовах європейської інтеграції*: монографія. Львів, 2016. 464 с.
13. Howkins J. *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. Penguin Books, 2013. 280 p.
14. Luckman S. Craft and the Creative Economy. 2015. Retrieved from <http://blogs.lse.ac.uk/usappblog/2016/10/09/book-review-craft-and-the-creative-economy-by-susan-luckman/>
15. Lee N., Rodríguez-Pose A. Creativity, cities and innovation. *Environment and Planning A*. 2014. 46 (5). Pp. 1139-1159.
16. Daron A., Cantoni D., Johnson S., Robinson J. A. From Ancien Regime to Capitalism: The Spread of the French Revolution as a Natural Experiment. In J. Diamond, J. A. Robinson (Eds.). *Natural Experiments in History*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2010.
17. Podesta J. Inclusive Economic Growth: Increasing Connectivity, Expanding Opportunity, and Reducing Vulnerability. Retrieved from <https://www.americanprogress.org/issues/economy/report/2013/02/07>
18. Tödtling F., Trippel M. One size fits all?: Towards a differentiated regional innovation policy approach // *Research Policy*. 2005. Vol. 34. No. 8. P. 1203-1219.
19. Musterd S., Bontje M., Ostendorf W. The changing role of old and new urban centers: The case of the Amsterdam region // *Urban Geography*. 2006. Vol. 27. No. 4. P. 360-387.
20. *Smart specialization and Europe's growth agenda*. Brussels: European Commission, 2014.
21. Midtkandal I., Sorvik J. What is smart specialisation? // *Nordregio News*. 2012. № 5. Retrieved from <http://www.nordregio.se/en/Metameny/Nordregio-News/2012/Smart-Specialisation/Context>
22. Foray D., Goenaga X. The goals of Smart Specialization: S3 policy brief series // *JRC Scientific and Policy Reports*. Brussels: European Commission, 2013.
23. Hausmann R., Rodrik D. Economic development as self-discovery // *Journal of Development Economics*. 2003. Vol. 72. No. 2. P. 603-633.
24. Carayannis E. G., Campbell D. F. J. Triple Helix, Quadruple Helix and Quintuple Helix, and how do knowledge, innovation and the environment relate to each other? A proposed framework for a transdisciplinary analysis of sustainable development and social ecology // *International Journal of Social Ecology and Sustainable Development*. 2010. Vol. 1. No. 1. P. 41-69.
25. Leydesdorff L. The Triple Helix, Quadruple Helix, ..., and an N-Tuple of Helices: Explanatory models for analyzing the knowledgebased economy // *Journal of the Knowledge Economy*. 2012. Vol. 3. No. 1. P. 25-35.
26. Carayannis E., Grigoroudis E. Quadruple Innovation Helix and Smart Specialization: Knowledge Production and National Competitiveness // *Foresight and STI Governance*. 2016. Vol. 10. No. 1. Pp. 31-42.

27. *RIS3 guide*. Brussels: European Commission, 2012.
28. Niskanen W.A. Bureaucracy and Politicians // *Journal of Law and Economics*. 1975, Dec. Vol. 18. Pp. 617-643.
29. Cooke P. Regional innovation systems: Development opportunities from the 'green turn' // *Technology Analysis & Strategic Management*. 2010. Vol. 22. No. 7. P. 831-844.

References

1. Cooke, P. (2008). Regional innovation systems, clean technology and Jacobian cluster-platform policies. *Regional Science Policy and Practice*, Vol. 1, No. 1, pp. 23-45.
2. Chaminade, C., & Vang, J. (2008). Globalisation of knowledge production and regional innovation policy: supporting specialized hubs in the Bangalore software industry. *Research Policy*, Vol. 37, pp. 1684-1696.
3. Asheim, B. T., & Coenen, L. (2005). Knowledge bases and regional innovation systems: comparing Nordic clusters. *Research Policy*, Vol. 34, pp. 1173-1190.
4. Fedirko, O. A. (2017). *Teoriya i praktyka lokalizatsiyi innovatsiynoyi biznes-diyal'nosti v YeS [Theory and practice of localization of innovative business activities in the EU]*. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].
5. Draft resolution referred to the United Nations summit for the adoption of the post-2015 development agenda by the General Assembly at its sixty-ninth session «Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development» (2015). Retrieved from <https://documents-dds.ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/285/73/PDF/N1528573.pdf?OpenElement>
6. OECD Reviews of Regional Innovation: Regions and Innovation Policy (2011). *Publications on Regional Development*.
7. Schiuma, G., Lerro, A., & Carlucci, D. (2007). The knoware tree and the regional intellectual capital index: an assessment within Italy. *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 9, No. 2, pp.283-300.
8. Asheim, B. T., & Coenen, L. (2005). Knowledge bases and regional innovation systems: comparing Nordic clusters. *Research Policy*, Vol. 34, pp. 1173-1190.
9. Robertson, R. (1995). Glocalization: Time-Space and Homogeneity – Heterogeneity. In M. Featherstone, S. Lash, & R. Robertson (Eds.). *Global Modernities*. L.: Sage, p. 25-44.
10. Bramwell, A., & et al. (2012). *Growing Innovation Ecosystems: University-Industry Knowledge Transfer and Regional Economic Development in Canada*. Final Report. University of Toronto.
11. Smorodinskaya, N. (2014). Setevyye innovatsionnyye ekosistemy i ikh rol' v dinamizatsii ekonomicheskogo rosta [Network innovative ecosystems and their role in the dynamization of economic growth]. *Innovatsii – Innovations*, 7 (189), 27-33. [in Russian].
12. Davymuka, S. A., & Fedulova, L. I. (2016). *Rehional'ni innovatsiyni ekosystemy: napryamy rozbudovy v umovakh yevropeys'koyi intehratsiyi [Regional innovative ecosystems: directions of development in the conditions of European integration]*. Lviv, Ukraine. [in Ukrainian].
13. Howkins, J. (2013). *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. Penguin Books.
14. Luckman, S. (2015). Craft and the Creative Economy. Retrieved from <http://blogs.lse.ac.uk/usappblog/2016/10/09/book-review-craft-and-the-creative-economy-by-susan-luckman/>
15. Lee, N., & Rodriguez-Pose, A. (2014). Creativity, cities and innovation. *Environment and Planning A*, 46 (5), pp. 1139-1159.
16. Daron A., Cantoni D., Johnson S., & Robinson J. A. (2010). From Ancien Regime to Capitalism: The Spread of the French Revolution as a Natural Experiment. In J. Diamond, & J. A. Robinson (Eds.), *Natural Experiments in History*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
17. Podesta, J. (2013, February 7). Inclusive Economic Growth: Increasing Connectivity, Expanding Opportunity, and Reducing Vulnerability. Retrieved from <https://www.americanprogress.org/issues/economy/report/2013/02/07>
18. Tödtling, F., & Trippl, M. (2005). One size fits all?: Towards a differentiated regional innovation policy approach. *Research Policy*, Vol. 34, 8, 1203-1219.
19. Musterd, S., Bontje, M., & Ostendorf, W. (2006). The changing role of old and new urban centers: The case of the Amsterdam region. *Urban Geography*, Vol. 27, 4, 360-387.
20. *Smart specialization and Europe's growth agenda* (2014). Brussels: European Commission.
21. Midtkandal, I., & Sorvik, J. (2012). What is smart specialisation?. *Nordregio News*, No. 5. Retrieved from <http://www.nordregio.se/en/Metameny/Nordregio-News/2012/Smart-Specialisation/Context>
22. Foray, D., & Goenaga, X. (2013). The goals of Smart Specialization: S3 policy brief series. In *JRC Scientific and Policy Reports*. Brussels: European Commission.
23. Hausmann, R., & Rodrik, D. (2003). Economic development as self-discovery. *Journal of Development Economics*, Vol. 72, No. 2, pp. 603-633.
24. Carayannis, E. G., & Campbell, D. F. J. (2010). Triple Helix, Quadruple Helix and Quintuple Helix, and how do knowledge, innovation and the environment relate to each other? A proposed framework for a transdisciplinary analysis of sustainable development and social ecology. *International Journal of Social Ecology and Sustainable Development*, Vol. 1, No. 1, pp. 41-69.
25. Leydesdorff, L. (2012). The Triple Helix, Quadruple Helix, ..., and an N-Tuple of Helices: Explanatory models for analyzing the knowledgebased economy. *Journal of the Knowledge Economy*, Vol. 3, No. 1, pp. 25-35.

26. Carayannis, E., & Grigoroudis, E. (2016). Quadruple Innovation Helix and Smart Specialization: Knowledge Production and National Competitiveness. *Foresight and STI Governance*, Vol. 10, No. 1, pp. 31-42.
27. *RIS3 guide* (2012). Brussels: European Commission.
28. Niskanen, W. A. (1975, Dec.). Bureaucracy and Politicians. *Journal of Law and Economics*, 18, 617-643.
29. Cooke, P. (2010). Regional innovation systems: Development opportunities from the 'green turn'. *Technology Analysis & Strategic Management*, Vol. 22, No. 7, pp. 831-844.

Davymuka S. A., Fedulova L. I. Theoretical and methodological discourse of modern regional innovative development.

Problem: swift modern development of social and economic processes, stipulated by powerful advance of the fourth industrial revolution and unstable geopolitical situation, causes the range of challenges that the regional political initiatives on innovative activity stimulation have to answer to. It significantly influences the forming of the methodology of modern regional economic policy directed at innovative development and requires additional research of the peculiarities of strategic initiatives' regional aspects.

Objective: to define and explain the peculiarities of modern technical and methodological foundations of regional innovative development and to substantiate their influence on forming of regional innovative policy.

Research methods – the provisions of regionalism and institutionalism are used as the basis for analysis and synthesis methods application in order to characterize modern scientific concepts of regional innovative development. The principles of modern concepts' implementation are generalized on the basis of system approach and suggestions over forming of regional innovative policy are made.

Research results – the peculiarities of new implementation stages of the concepts of sustainable development, regional innovative ecosystems and «triple spiral» and their influence on forming of regional innovative ecosystems are outlined. Among the most prominent modern developments on the abovementioned issues the most significant are the following: the general methodological aspects of creative economy, mechanisms of creative economy and environment interrelation, employment and dynamics of creative industries' spatial location, dependence of life quality on creative professions; implementation of inclusive development concept. The fact that nowadays reforming of innovative processes in Ukraine on the regional level in conditions of integration processes strengthening have to be based on positive experience of developed European countries and implementation of European standards of decentralization taking into account domestic specifics («smart specializations») is proven. It will contribute to avoidance of many mistakes, reduction of material expenses and time as well as optimization of the own algorithm of reforms implementation.

Conclusions and suggestions – the problem of creation of foundations for new region's paradigm emerges taking into account the provisions of modern theories of modernization and regional economic activity development (sustainable development concept, theory of regional product life circle and some technological theories) and peculiarities of transition from market model, in particular foreign trade, of regional development to the management one on the basis of innovations. While developing the modern innovative business-model on the level of regional economy, it is necessary to: form additional instruments of professional competences development and optimize the available ones, provide public assistance in order to strengthen the connections between operative links of innovative process and creation of "soft infrastructure" of regional innovative ecosystem (it regards the elements, which are the basis for establishment of cooperation relations), as well as create other stimuli to encourage companies' cooperation in terms of innovative endeavors.

Keywords: methodology, scientific concepts, regional policy, region's innovative ecosystem, innovative processes.

Давимука Степан Антонович – доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: davymuka.s@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4840-2100>).

Davymuka Stepan Antonovych – Dr. Sci. (Econ.), Prof., Leading Researcher of the Department of regional financial policy of the Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine».

Федулова Любов Іванівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту Київського національного торговельно-економічного університету (e-mail: fedulova2010@rambler.ru, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0704-5696>).

Fedulova Lyubov Ivaniuna – Dr. Sci. (Econ.), Prof., Professor of the Department of Management of the Kyiv National University of Trade and Economics.

Надійшло 22.02.2018 р.